

Cerquen nous vestigis d'una poció del segle III aC al Mas Castellar de Pontós, l'únic jaciment on se n'ha trobat

Autor: Pol Bragulat

Data de publicació: 22-05-2023

S'emprava per al culte a l'antiga Grècia i ara en cerquen més restes per contextualitzar la troballa.

El kykeon era una poció al·lucinògena emprada a l'antiga Grècia i elaborada amb cervesa i banya de sègol, un fong paràsit –i molt verinós– que apareix en aquest cereal. L'himne homèric a Demèter, la deessa de l'agricultura, mencionava que els qui participaven en els cultes secrets que es feien al temple d'Eleusis (Grècia) la prenen. S'anomenaven Misteris d'Eleusis; però no hi havia cap prova empírica de la seva existència. Però als anys noranta, l'arqueòloga Enriqueta Pons va engegar les excavacions al jaciment del Mas Castellar de Pontós (Alt Empordà). En una de les cases localitzades, hi van trobar un lloc de culte amb un altar de marbre, restes d'animals, una mandíbula i diversos vasos.

La investigació d'un altre arqueòleg, Jordi Tresserras, va descobrir que en un dels vasos hi havia restes d'aquesta poció, el Sant Grial per als estudiosos. Ara, els arqueòlegs hi han reprès les excavacions per trobar més restes que aportin llum a l'excel·lent troballa.

El jaciment ibèric del Mas Castellar de Pontós abasta una cronologia que va del segle VII aC (la primera edat de ferro) fins a començament del segle II aC, quan es va abandonar amb l'arribada dels romans. Se sabia que hi era d'ençà del 1968, quan el propietari de la finca va mostrar abundant material recuperat durant anys. Ceràmiques i peces de ferro que auguraven la importància d'un enclavament clau per al comerç del cereal a l'època. Però no va ser fins al 1990 quan van començar-hi les excavacions. Fins ara, s'hi han trobat quatre assentaments superposats i és considerat el "graner de l'Empordà".

De fet, els estudiosos el consideren el tercer vèrtex del triangle que uneix els altres dos jaciments gironins: Empúries i Ullastret. Es calcula que aquest espai, d'unes cinc hectàrees de superfície, tenia unes 2.500 sitges d'emmagatzematge de cereals i Catalunya no s'ha trobat cap altre assentament amb aquestes característiques i dimensions.

Dels noranta fins ara s'hi ha fet –amb algunes interrupcions– unes quantes campanyes d'excavacions que han anat posant al descobert vestigis dels diferents assentaments que va tenir.

Els arqueòlegs de l'empresa de Món Iber ROCS van engegar al desembre una nova campanya, finançada per la Generalitat, però que té una particularitat: el Departament d'Arqueologia de la Universitat Yale, als Estats Units, assumeix els costos de l'anàlisi dels materials que s'hi trobin. L'explicació de tot plegat té l'origen als anys noranta, quan es van començar les excavacions en aquest jaciment.

Les analítiques d'una tesi doctoral

Els primers treballs es van centrar en una de les dues cases d'influències grega. És una edificació complexa amb uns quants recintes. En un dels quals, concretament en una estança en forma rectangular, una mena de capella domèstica de final del segle III aC, s'hi van trobar tots els elements de la celebració d'un culte agrari dedicat a la deessa Demèter, amb una ofrena per a sacrificar gossos, que es devien haver menjat durant el banquet posterior.

En concret, s'hi van trobar xais, bous, porcs, un cavall i uns quants gossos. Però no solament això. En aquestes primeres excavacions també van trobar les restes –força ben conservades– d'un altar de marbre blanc en forma de columna de capitell jònic. Se sap que el marbre procedia de les canteres de pentèlic del nord d'Atenes.

També hi van descobrir una espècie de bassa per a les “libacions”, que formaven part del ritual cerimoniós; uns quants vasos d'ofrena i un fragment de mandíbula humana. El destí va fer que Tresserras, que treballava en la seva tesi doctoral, analitzés mostres extretes de la part de la mandíbula localitzada i d'un vaset de ceràmica ibèrica oxidada. A l'interior d'aquest recipient minúscul, hi va trobar restes del beuratge al·lucinatori fet a partir de banya del sègol. Era el que es devia haver emprat per fer allò que en l'antiguitat s'anomenava kykeon.

Però no va ser fins al 1997 que la troballa es va fer pública amb la seva tesi doctoral i malgrat que va sortir en alguns articles, la informació havia estat enterrada fins que l'any 2018 l'autor del llibre *Les claus de la immortalitat*, Brian C. Muraresku, que investigava l'ús d'aquestes substàncies a l'antiguitat clàssica per mitjà de pràctiques rituals, va contactar amb Pons. “Em diuen que han descobert aquesta informació, que una professora d'universitat els havia dit que a Pontós hi havia allò que cercaven de feia temps”, explica Pons. De fet, Muraresku havia consultat del fons de la biblioteca del Congrés dels EUA, passant pel Vaticà o el Louvre, entre més fonts. L'objectiu: trobar proves que hagués existit.

Interès “renovat”

A començament del 2019, Muraresku va visitar el Museu d'Arqueologia de Catalunya, acompanyat de Carl Ruck, professor de la Universitat de Boston i coautor de l'obra *El camino a Eleusis*, publicada el 1978. Ruck defensava que als cultes que tenien lloc al santuari d'Eleusis, un dels més importants de la civilització grega clàssica, hi va tenir un paper determinat l'ús de substàncies psicotròpiques. Entre les quals, la poció feta amb banya de sègol que es va localitzar a Pontós. Tots dos van poder veure in situ el vaset on quedaven restes d'aquesta preuada substància.

Aprofitant “l'interès renovat”, els arqueòlegs centren ara la nova campanya en aquest punt. “Esperem trobar nous elements del recinte, que afegit al finançament de les analítiques de la Universitat Yale, ens permetran d'incidir en el reestudi i poder fer noves aportacions als cultes eleusics”, diu l'arqueòleg-director de l'empresa de Món Iber ROCS, Jordi Morer. De fet, explica que és una troballa única i que podria significar que Pontós era un dels punts més occidentals del món d'aquell temps, de la Mediterrània, on es practicaven aquests cultes.

De moment, ja han aparegut restes d'algunes peces i un nou tros de l'altar de marbre trobat durant les excavacions dels anys noranta. “En aquell moment vam excavar el nivell superior, del moment de l'abandonament, però hi ha nivells inferiors i ara, segurament, trobarem allò que no vam trobar a sobre”, remarca Pons.

Podeu llegir l'article original en el següent enllaç:

<https://www.vilaweb.cat/noticies/busquen-nous-vestigis-pocio-segle-iii-ac-mas-castellar-pontos/>